

Markus 1:4 in die Nuwe Afrikaanse Vertaling

J C Thom
Universiteit van Stellenbosch

Abstract

Mark 1:4 in the *New Afrikaans Bible*

Mark 1:4 is often used as an example text to illustrate the difference between traditional and newer approaches to Bible translating. The reason is that the verse contains a concatenation of nominalizations of events (i.e., baptism, repentance, forgiveness and sins) which is foreign to many modern languages. In this paper the way the *New Afrikaans Bible* translates these words is analysed and evaluated. It is concluded that the *New Afrikaans Bible's* (1983) translation of this verse has been influenced by dogmatic concerns rather than linguistic considerations.

1. INLEIDING

Markus 1:4 is een van die modelvoorbeelde in besprekings van nuwe vertaalteorieë van die Bybel aangesien dit heelwat vertalingsprobleme oplewer (vgl Nida & Taber 1969:36-37, 51-52). Volgens Bratcher & Nida (1961:12) is Markus 1:4 'probably the most difficult verse in the entire Gospel of Mark'. Die rede daarvoor lê voor die hand: Die sin wemel van nominaliserings in die Grieks, dit wil sê selfstandige naamwoorde wat op handeling of gebeurtenisse gebaseer is, soos 'doop', 'bekering', 'vergewing' en 'sondes'. So 'n aaneenryging van nominaliserings kom dikwels in tale soos Afrikaans en Engels styf of lomp voor en daarom is die wyse waarop dit vertaal word, 'n belangrike toetssteen vir die geslaagdheid al dan nie van 'n vertaling. Moderne Bybelvertalings toon gevolglik 'n tendens om nominaliserende vorme te

vervang met verbaliserende vorme (kyk Boshoff 1988 vir die stilistiese en semantiese verskille tussen 'n nominale en 'n verbale styl). In 'n kritiese evaluering van vertalings van sinne soos Markus 1:4, speel veral twee maatstawwe 'n rol:

- * die vraag of die implisiete informasie in die nominaliserings vervat, korrek en duidelik in 'n vertaling oorgedra word en
- * die vraag of die verhoudings tussen die handeling onderliggend aan die nominaliserings op 'n korrekte wyse vertaal word.

Gemeet aan hierdie kriteria is die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983) minder geslaagd in sy weergawe van Markus 1:4 – dit skyn of dogmatiese oorwegings 'n groter rol as taalkundige oorwegings gespeel het.

2. DIE GRIEKSE TEKS VAN MARKUS 1:4

In die Grieks lui Markus 1:4 volgens Nestle-Aland (26ste uitg) en die United Bible Societies se *Greek New Testament* (3de uitg) soos volg:

ἐγένετο Ἰωάννης [ὁ] βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσων
βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Daar is 'n aantal kleiner tekstkritiese variasies wat kortliks aandag verdien. Ons vind basies drie variante lesings: (1) ὁ βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ... (X L Δ e a), (2) ὁ βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ... (B 33 e a) en (3) βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ... (A W, die meerderheidsteks en met geringe verskille in volgorde ook D Θ). Daar moet dadelik gesê word dat die eerste lesing (met beide ὁ en καὶ) 'n baie lomp sin vorm – letterlik vertaal sou dit beteken 'Johannes die Doper was in die woestyn en verkondigende...' Hoewel dit in die teks van Nestle-Aland en die *Greek New Testament* staan, was daar redelike onsekerheid by die redaksiekomitee van die *Greek New Testament*-teks oor die waarde van hierdie lesing. Hulle plaas dit in 'n C-kategorie wat beteken 'there is a considerable degree of doubt whether the text or the apparatus contains the superior reading' (Metzger 1971:xxviii, 73); die lidwoord ὁ word dus ook tussen hakies geplaas. Die ander twee lesings (met ὁf ὁf καὶ) maak albei ewe goed sin, dit wil sê ὁf 'Johannes die Doper het in die woestyn begin verkondig...' (lesing 2), ὁf 'Johannes het in die woestyn begin doop en verkondig...' (lesing 3). Laasgenoemde lesing is heelwaarskynlik te verkies: 'In view of the predominant usage in the Synoptic Gospels of referring to John as "the Baptist"..., it is easier to account for the addition than for the deletion of the definite article before βαπτίζων' (Metzger 1971:73). Dit is egter nie my bedoeling om hier 'n keuse te maak tussen die variante lesings nie. Dit word slegs genoem om sommige van die verskille tussen die vertalings wat hieronder bespreek word, te verklaar.

3. MODERNE VERTALINGS VAN MARKUS 1:4

In die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983) lui Markus 1:4 soos volg:

So het Johannes die Doper in die woestyn opgetree. Hy het verkondig dat *die mense hulle moet bekeer sodat God hulle sondes kan vergewe en dat hulle hulle moet laat doop*.

Wat ons hier interesseer, is die wyse waarop die nominaliserings in die laaste deel van die vers, naamlik, βαπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν vertaal word; dit is dus beklemtoon.

Ter wille van vergelyking word 'n paar ander vertalings ook gegee:

- * *Ou Afrikaanse Vertaling* (1953): Johannes het gekom en was besig om in die woestyn te doop en *die doop van bekering tot vergifnis van sondes* te verkondig.
- * *New English Bible* (1970): And so it was that John the Baptist appeared in the wilderness proclaiming *a baptism in token of repentance, for the forgiveness of sins*.
- * *New Revised Standard Version* (1989): John the Baptizer appeared in the wilderness, proclaiming *a baptism of repentance for the forgiveness of sins*.
- * *Good News Bible* (1976): So John appeared in the desert, baptizing and preaching. *'Turn away from your sins and be baptized'*, he told the people, *'and God will forgive your sins'*.
- * *Living Bible* (1971): This messenger was John the Baptist. He lived in the wilderness and taught *that all should be baptized as a public announcement of their decision to turn their backs on sin, so that God could forgive them*.
- * *Die Boek* (1990) = *Lewende Bybel* (1982): Hierdie boodskapper was Johannes die Doper, wat in die woestyn gebly en mense gedoop het. Hy het vir hulle gepreek en gesê: *'Julle moet julle bekeer, dan sal God julle sondes vergewe. En julle moet julle laat doop'*.

Dit is duidelik dat sommige vertalings die nominaliserings behou (*Ou Afrikaanse Vertaling, NEB, NRSV*), terwyl ander hulle as sinne of bysinne vertaal (*Afrikaanse Vertaling* (1983), *GNB, LB, Die Boek*). Op grond hiervan kan die vertalings van Markus 1:4 geklassifiseer word as *formeel-korresponderende* vertalings (*Ou Afrikaanse Vertaling, NEB, NRSV*) of as *funksioneel-ekwivalente* (vroeër bekend as *dinamies-ekwivalente*) vertalings (*Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983), *GNB, LB, Die Boek*). In 'n formeel-korresponderende vertaling word die vorm en sintaksis van die Grieks so getrou moontlik weergegee: in die betrokke gedeelte word die selfstandige naamwoorde in die Grieks dus met selfstandige naamwoorde in die vertalings

weergegee, die genitief met 'van' in Afrikaans en 'of' in Engels en die voorsetsel εἰς met die voorsetsels 'tot' (Afrikaans) en 'for' (Engels). In 'n funksioneel-ekwivalente vertaling word die vorm in 'n mate ingeboet ter wille van 'n natuurliker uitdrukingswyse in die teikentaal en groter verstaanbaarheid. Daar word gepoog om 'n sin of perikoop in die brontaal met die naaste natuurlike ekwivalent in die teikentaal weer te gee, ten einde die boodskap (in plaas van die vorm) van die oorspronklike teks so duidelik en getrou as moontlik oor te dra (Nida & Taber 1969:1-14, 22-28; Roberts 1975; De Waard & Nida 1986:36-40; Louw 1986:1-7). So 'n vertaling vind egter nie op 'n lukrake wyse plaas nie: die oorspronklike teks word eers volgens 'n aantal vaste stappe geanaliseer om die onderliggende betekenis bloot te lê; die gegewens wat so verkry is, word dan na die teikentaal oorgedra, waar dit weer tot 'n stilisties aanvaarbare geheel gerestruktureer word (Nida & Taber 1969:33).

4. ANALISE

Vir ons doel is slegs twee van die analitiese stappe van belang:

- nominaliserings van gebeure, ofte wel *gebeurewoorde*, word as kernsinne geanaliseer waarin die onderwerp en voorwerp van die handeling onderliggend aan die gebeurewoord duidelik aangedui word;
- die logiese of temporele verbande tussen hierdie kernsinne word duidelik aangedui (Nida & Taber 1969:35-52; Louw 1976:104-107).

Stap 1 van die analise toegepas op βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν gee dus vir ons die volgende kernsinne (kyk vir die onderstaande analise Nida & Taber 1969:51-52; Louw 1976:106-107; Louw 1982:81-82):

1. Johannes doop mense.
2. Mense kom tot bekering.
3. God vergewe.
4. Mense sondig.

Die tweede stap van die analise behels die bepaling van verbande tussen die kernsinne. Die verband tussen kernsinne 3 en 4 is duidelik: kernsin 4 is die semantiese objek van kernsin 3, dit wil sê God vergewe dat mense sondig (in die Grieks is ἁμαρτιῶν voorwerpsgenitief by ἄφεσιν). Tentatief sou ons ook kon vasstel dat kernsinne 3 en 4 die doel of gevolg is van kernsin 2: mense kom tot bekering, sodat God hulle sondes kan vergewe of met die gevolg dat God hulle sondes vergewe (die voorsetsel εἰς druk gewoonlik doel of gevolg uit as die selfstandige naamwoord wat daarop volg – hier ἄφεσιν – in abstrakte begrip is). Ietwat moeiliker is die verband tussen kernsin 1 en die ander kernsinne. Volgens Nida & Taber druk 'n genitief wat

twee nominaliserings verbind, soos by βάπτισμα μετανοίας ('doop van bekering'), 'n opeenvolging in tyd uit, waarby die woord in die genitief die eerste woord voorafgaan, dit wil sê eers die bekering en dan die doop. Vergelyk ook ὑπακοή πίστεως ('gehoorsaamheid van die geloof' – Rom 1:5): dit beteken die gehoorsaamheid volg op die geloof (Nida & Taber 1969:37, 51-52). Louw (1976:107) volg aanvanklik vir Nida & Taber: 'Dit is 'n stelreël van die Griekse grammatika dat in konstruksies waar twee gebeurde-woorde met 'n genitief-konstruksie aanmekaar gebind word, daardie gebeurde wat deur die genitief in die oppervlakte-struktuur weergegee word, die eerste plaasvind'. Later formuleer hy dit egter versigtiger: 'Often in such constructions the term in the genitive occurred first' (Louw 1982:82). Alhoewel 'n temporele verband tussen twee nominaliserings in Grieks nie op alle sodanige genitief-konstruksies van toepassing is nie (kyk Gerber 1983), meen ek dat dit wel hier die geval is. In meer tradisionele grammatikale terme sou 'n mens kon sê die genitief is óf 'n genitief van oorsprong (die doop vloei uit die bekering voort; Moulton & Turner 1963:211), óf 'n genitief van kwaliteit (die bekering is die kenmerk van die doop; Blass, Debrunner & Rehkopf 1979:137, 165 n2; Bratcher & Nida 1961:11). Die verband tussen kernsin 1 en kernsin 2 is dus in ieder geval dat mense tot bekering kom en hulle gevolglik laat doop.

5. EVALUERING

Die voordeel van bostaande analitiese benadering is dat inligting wat slegs implisiet in die teks aanwesig is, nou eksplisiet gemaak kan word: in funksioneel-ekwivalente vertalings van ons vers word daar uitdruklik gesê *wie* gedoop moet word, *wie* tot bekering moet kom, *wie* hulle sondes sal vergewe, ensovoorts. Die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983) slaag myns insiens baie goed daarin om die implisiete onderwerpe en voorwerpe uit te spel: dit is *mense* (d w s Johannes se gehoor) wat gedoop moet word en wat tot bekering moet kom, en dit is *God* wat hulle sondes sal vergewe (vgl ook die *GNB*, die *LB* en *Die Boek*). In meer 'letterlike' vertalings soos die *Ou Afrikaanse Vertaling*, *New English Bible* en *New Revised Standard Version* word dit aan die leser oorgelaat om self hierdie afleidings te maak – waartoe nie alle lesers in staat is nie.

Hoe druk die verskillende vertalings die verbande tussen die kernsinne uit? Die formeel-korresponderende vertalings is uiteraard nie baie eksplisiet oor hierdie verbande nie. Volgens die *New English Bible* is die doop egter 'n teken van die bekering, en *saam* (d w s bekering plus doop) het hulle as doel die vergewing van sondes (let veral op die komma tussen 'repentance' en 'for'). Die *Living Bible* het ook die doop as 'n openbare teken van die bekering, wat dan tot gevolg het dat God

die sondes vergewe. Die *Good News Bible* sien bekering en doop as 'n gesamentlike handeling wat lei tot die vergewing van sondes. Die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983) en *Die Boek* slaan egter 'n ander weg in: Die bekering het ten doel die vergewing van sondes, met die doop as 'n soort nagedagte. (Dit lyk of *Die Boek* en sy voorganger, die *Lewende Bybel*, hier deur die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* [1983] beïnvloed is – lg se vertaling van Mark 1:4 was trouens reeds sedert 1975 in die *Blye Boodskap* bekend; vgl die verskil tussen *Die Boek* en die *LB.*) Die noue verband tussen bekering en doop word dus deurbreek – dit is nie die bekering en doop wat *saam* tot vergewing lei nie; die bekering is eerder ten nouste aan vergewing verbind, terwyl die doop op beide volg. Dit is trouens nie baie duidelik uit die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983) of *Die Boek* wat die sin van die doop hoegenaamd is nie.

Aangesien die formulering van Markus 1:4 in die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983) en *Die Boek* indruis teen die interpretasie wat in ander vertalings na vore kom – en 'n mens sou maklik nog veel meer vertalings kon vergelyk as dié wat hierbo gegee is – kan 'n mens jou met reg afvra wat die rede vir hierdie afwyking is. Die motivering vir die 1983 formulering is klaarblyklik om die verband tussen bekering en doop enersyds minder te beklemtoon, en om andersyds die moontlikheid uit te skakel dat die doop as voorwaarde vir vergewing gesien word.

Die vraag is egter of die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983) se weergawe taalkundig regverdigbaar is. Om dít te bepaal, moet ons weer na die sintaktiese struktuur van die frase onder bespreking kyk. Die sintaktiese analise waarop die ander vertalings buiten die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983) en *Die Boek* berus, kan soos volg voorgestel word:

[[βάπτισμα μετανοίας] (εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν)]

μετανοίας ('bekering') word gesien as 'n uitbreiding by βάπτισμα ('doop') met die voorsetselfrase εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ('tot vergewing van sondes') as 'n uitbreiding by die eerste twee woorde saam. Die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983) berus egter op die volgende analise:

[βάπτισμα [μετανοίας (εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν)]]

Die voorsetselfrase word as 'n direkte uitbreiding by μετανοίας beskou (d w s 'bekering-tot-vergewing-van-sondes' vorm 'n hegte eenheid), en μετανοίας plus voorsetselfrase vorm weer saam 'n uitbreiding by βάπτισμα. Só gesien kan 'doop' vertaal word as 'n gebeure wat op 'bekering-tot-vergewing-van-sondes' volg.

Die analise waarop die ander vertalings berus, is egter myns insiens 'n taalkundig meer natuurlike lesing van die Grieks. 'n Verband wat deur 'n genitief bewerkstellig word tussen twee woorde is baie hefter as dié wat daar tussen 'n voorsetselfrase en die voorafgaande woord bestaan. Dit is inderdaad dikwels nie maklik te

bepaal of 'n voorsetselfrase die direk voorafgaande woord of 'n ander woord in die sin bepaal nie.

Dit is dus nie regverdigbaar om soos die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983) die noue genitiefverband tussen βάπτισμα en μετανοίας in 'n mate op te hef ten gunste van 'n verband tussen μετανοίας en die voorsetselfrase nie. Daar is ook 'n tweede sintaktiese gegewe wat die interpretasie van die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* minder oortuigend maak. In die Grieks is βάπτισμα die direkte voorwerp van κηρύσσων. Wat Johannes dus verkondig het, was 'n bepaalde soort *doop*. Volgens die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983) en *Die Boek* is die doop slegs 'n nagedagte, 'n addendum tot die bekering. Só 'n beskouing is histories onvanpas, aangesien Johannes se hele bediening juis op die doop toegespits was (Lohmeyer 1967:12-13; Hollenbach 1992: 893).

Kommentatore verskil weliswaar daaroor of vergewing van sondes van die doop of van bekering afhanklik is (vgl by Klostermann 1971:5 [doop]; Gnilka 1978: 45 [bekering]; Schweizer 1967:16 [onseker]). Hier moet egter met Guelich (1989: 9-20) saamgestem word: 'The question of whether "forgiveness of sins" was the goal of repentance (μετανοίας) or of baptism (βάπτισμα) is moot, since John's was a "repentance baptism"'. Die twee begrippe vorm hier 'n hegte eenheid, soos hierbo aangedui is.

Die verskil tussen die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1983) en *Die Boek* aan die een kant en die ander vertalings aan die ander kant, het klaarblyklik 'n dogmatiese motivering, naamlik om die rol van 'n doop wat op bekering volg, te beperk. Hierdie motivering kan egter nie taalkundig verdedig word nie. As 'n algemene beginsel sou dit beter wees om 'n meer natuurlike taalkundige interpretasie van 'n teks te verkies, selfs waar dit indruis teen bepaalde konfessionele belange. Dit is dus verblydend dat die vertalingskommissie Markus 1:4 heeltemal herformuleer het in die negende uitgawe van die *Nuwe Afrikaanse Vertaling* (1990). Die nuwe weergawe lui soos volg: 'So het Johannes die Doper in die woestyn opgetree. Hy het verkondig: Bekeer julle en laat julle doop en God sal julle sondes vergewe'. Dit is duidelik dat hierdie formulering in lyn is met die analise wat hierbo aan-beveel is: die temporeel-logiese orde van bekering-doop-vergifnis word behou.

Literatuurverwysings

- Blass, F, Debrunner, A & Rehkopf, F 1979. *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*. 15.Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Boshoff, P B 1988. Die subtile aanleg en moontlikhede van die nominale styl: 'n Studie in Nuwe-Testamentiese Grieks. *HTS* 44, 565-580.

- Bratcher, R G & Nida, E A 1961. *A translator's handbook on the Gospel of Mark*. Leiden: Brill. (Helps for Translators 2.)
- Die Boek* 1990. Vereeniging: Christelike Uitgewersmaatskappy.
- Die Bybel: Nuwe Vertaling* 1983. 1.Uitg. Kaapstad: Bybelgenootskap van Suid-Afrika.
- Die Bybel: Nuwe Vertaling (met herformulerings)* 1990. 9.Uitg. Kaapstad: Bybelgenootskap van Suid-Afrika.
- De Waard, J & Nida, E A 1986. *From one language to another: Functional equivalence in Bible translating*. Nashville: Nelson.
- Gerber, R P J 1983. Die semantiek van nominale gebeurdeewoorde in 'n genitiefkonstruksie in Grieks. MA-verhandeling, PU vir CHO.
- Gnilka, J 1978. *Das Evangelium nach Markus (Mk 1-8, 6)*. Köln: Benziger Verlag. (EKK 2/1.)
- Guelich, R A 1989. *Mark 1-8:26*. Dallas: Word Books. (Word Biblical Commentary 34A.)
- Hollenbach, P W 1992. s v 'John the Baptist'. *Anchor Bible Dictionary*.
- Klostermann, E 1971. *Das Markusevangelium*. 5.Aufl. Tübingen: Mohr. (HNT 3.)
- Lohmeyer, E 1967. *Das Evangelium des Markus*. 17.Aufl. Gottingen: Vandenhoeck. (KEK 1/2.)
- Louw, J P 1976. *Semantiek van Nuwe-Testamentiese Grieks*. Pretoria: Universiteit van Pretoria.
- 1982. *Semantics of New Testament Greek*. Philadelphia: Fortress. (Semeia Studies.)
- 1986. Die Nuwe Afrikaanse Vertaling: Kritiese evaluering – Nuwe Testament, in Louw, J P, Vosloo, W & Webb, V N (reds), *Die taal van die Bybel en die predikant*, 1-11. Pretoria: NGKB. (Universiteit van Pretoria Teologiese Studies 1.)
- Metzger, B M 1971. *A textual commentary on the Greek New Testament*. London: United Bible Societies.
- Moulton, J H & Turner, N 1963. *A grammar of New Testament Greek*, vol 3, *Syntax*. Edinburgh: Clark.
- Nida, E A & Taber, C R 1969. *The theory and practice of translation*. Leiden: Brill. (Helps for Translators 8.)
- Roberts, J H 1975. Wat behels 'n dinamies-ekwivalente vertaling? *NGTT* 16, 193-206.
- Schweizer, E 1967. *Das Evangelium nach Markus*. 11.Aufl. Göttingen: Vandenhoeck. (NTD 1.)